

BAB 2

SEJARAH PERKEMBANGAN FILEM

2.1 SEJARAH RINGKAS PERFILEMAN DUNIA

Terciptanya teknik fotografi pada tahun 1826 di Perancis adalah permulaan kepada penemuan-penemuan baru dalam seni filem (Bordwell & Thompson, 1990 : 372). Susulan daripada penemuan itu banyaklah perkembangan baru yang lebih moden mengekorinya.

Lumiere bersaudara, Louis dan Auguste telah mencipta kamera mereka sendiri yang juga bertindak sebagai projektor (Bordwell & Thompson, 1990 : 373). Penciptaan kamera dan alat projektor membolehkan penggambaran filem dibuat dan tayangan di layar dilakukan. Antara filem yang telah dihasilkan ialah **Workers Leaving the Factory** (1895).

Pada 28 Disember 1895 Lumiere bersaudara buat pertama kalinya telah mengadakan tayangan filem kepada umum di Grand Café, Paris (Bordwell & Thompson, 1990 : 373). Antara filem lain yang dihasilkan ialah **La Sortie des Usines Lumiere** (1895).

Selain Lumiere bersaudara terdapat beberapa orang lagi yang menjadi pengasas kepada permulaan industri filem di Perancis. Antaranya ialah Leon Gaumont, Charles Pathe dan Georges Melies. Gaumont menghasilkan filem bertajuk **The Misadventures of a Piece of Veal** (1896), **L'Arrivee d'unTrain en Gare de Vincennes** oleh Pathe dan Georges Melies dengan filemnya bertajuk **Une Partie de Cartes**, 1896 (Cowie, 1971 : 86).

Sejarah perkembangan filem juga berlaku di Amerika Syarikat. Filem bertajuk **The Life Of An American Fireman** adalah filem pertama dihasilkan yang mengandungi penceritaan (Cowie, 1971 : 9). Ia dihasilkan dalam tahun 1903. Orang yang bertanggungjawab menghasilkan filem ini ialah Edwin S. Porter iaitu pembantu kepada Thomas Edison yang ditugaskan untuk menjaga studio miliknya. Edwin S. Porter juga menghasilkan beberapa filem lain, antaranya ialah **The Great Train Robbery** dan **The Life Of An American Cowboy** (Cowie, 1971 : 41)

Dalam era dari tahun 1902 hingga 1914 keadaan tidak tenteram berlaku di Eropah. Perusahaan filem di Eropah tergugat dan hancur sama sekali apabila meletusnya Perang Dunia Pertama (1914 - 1918). Amerika Syarikat yang tidak terlibat dengan peperangan disebabkan keadaan geografinya telah melipatgandakan perusahaan tersebut (Sharifah Zinjuaher H.M. Ariffin dan Hang Tuah Arshad, 1980 : 12).

Edwin S. Porter meneruskan usahanya mengarah dan menerbitkan beberapa buah filem bisu dan hitam putih. Antaranya ialah **'Life Of An American Fireman'** (1903), **'Uncle Tom's Cabin'** (1903), **'The Dream Of A Rarebit Firnd'** (1906) dan **'Rescued From An Eagle's Nest'** (1907). Filem **'The Great Train Robbery'** telah mencapai kejayaan sangat cemerlang pada zamannya. Ia telah ditayangkan selama 10 tahun di Amerika Syarikat (Sharifah Zinjuaher H.M. Ariffin dan Hang Tuah Arshad, 1980 : 12).

Ada pula fakta menyatakan bahawa beberapa buah filem bisu hitam putih telah dihasilkan di Amerika pada sekitar tahun 1889 - 1896. Salah satu daripadanya ialah filem bertajuk **'Fred Ott's Sneeze'** (1889) yang diarahkan oleh William Kennedy Laurie Dickson iaitu seorang pekerja di makmal Thomas A. Edison. Di antara tahun 1893 - 1896, beberapa buah filem lagi dihasilkan dengan beberapa tajuk seperti **'Annabella And Carmencita'**, **'Fun In A Chinese Laundry'**, **'The Execution Of Mary Queen Of Scots'** dan **'The John Rice - May Irwan Kiss'**. (Sharifah Zinjuaher H.M. Ariffin dan Hang Tuah Arshad, 1980 : 11).

Di Britain pula persembahan filem pertama telah dilakukan oleh Lucian Treway di Politeknik Regent Street pada 20 Februari 1896 (Cowie, 1971 : 77). Ia adalah hasil kerja utama dua orang berbangsa Inggeris iaitu William Frese-

Greene dan Birt Acres. Birt Acres menghasilkan dua karya filem bertajuk Derby dan Boat Race (1895).

Cowie juga menyatakan bahawa George Albert Smith telah menghasilkan beberapa buah filem. Antaranya ialah **The Corsican Brothers** (1897), **The Fairy Godmother** (1898) dan **Faust and Mephistopheles** (1898). James A. Williamson pula menghasilkan dua buah filem yang bertajuk **The Big Swallow** (1901) dan **Fire** (1901).

Ada beberapa nama lain di England yang terlibat dalam permulaan era perfileman. Antaranya ialah Esme Collings, Cecil Hepworth dan Charles Urban. Cecil Hepworth umpamanya telah menghasilkan sebuah filem yang bertajuk '**Rescued By Rover**' dalam tahun 1905 (Sharifah Zinjuaher H.M. Ariffin dan Hang Tuah Arshad, 1980 : 12).

Itali juga tidak ketinggalan dalam sejarah perkembangan filemnya. Ia dipelopori oleh seorang yang bernama Filoteo Alberini. Dicatatkan bahawa beliau telah berjaya mencipta sebuah kamera dan peralatan penayangan (Cowie, 1971 : 104). Beliau bertanggungjawab menghasilkan sebuah filem yang bertajuk **La presa di Roma** (1905).

Seterusnya penghasilan filem diteruskan oleh Giovanni Pastrone. Antara filem-filem yang dihasilkan ialah **Napoleono** (1907), **Giulio Cesare** (1909) dan **Enrico III** (1909). S selepas itu banyak lagi filem-filem lain yang dihasilkan oleh orang lain. Antara tajuk-tajuknya ialah **La caduta di Troia** (1910), **Ma amor mio non muore** (1913), **Cenere** (1916) dan **Sperduti nel buio** (1914).

Di Perancis pula bermulanya era perfileman ialah dalam tahun 1895 apabila Louis dan Augustine Lumiere mencipta alat projektor. Filem pertama yang ditayangkan ialah '**La Sorties des Usines Lumiere**' (**Workers Leaving the Lumiere Factory**) . Kemudiannya dalam tahun yang sama ditayangkan pula dua buah filem iaitu '**La Sortie**' dan '**L'Arrivee d'un Train en Gare**' (Cowie, 1971 : 85).

Selain daripada Lumiere, seorang lagi peminat filem iaitu George Melies berjaya mengarahkan sebuah filem bertajuk '**Le Voyage Dans La Lune**' (**A Trip to the Moon**). Filem ini dihasilkan dalam tahun 1902. (Sharifah Zinjuaher H.M. Ariffin dan Hang Tuah Arshad, 1980 : 12).

Menjelang tahun 1908 ramai orang perseorangan dan hartawan di Amerika Syarikat begitu cenderung untuk melibatkan diri dalam bidang perfileman. Antara mereka ialah Carl Laemmle yang menjadi pengasas

kepada syarikat Universal Pictures dan William Fox yang telah menubuhkan syarikat Fox Film Corporation di mana kemudiannya dikenali sebagai 20th Century Fox. Seorang lagi pengusaha filem yang tercatat dalam sejarah perfileman Amerika Syarikat ialah D.W.Griffith pengasas kepada syarikat Biograph Company.

Perkembangan industri filem di Amerika Syarikat begitu pesat sekali. Menjelang tahun 1925 banyak syarikat-syarikat filem ditubuhkan. Antaranya ialah Goldwyn Pictures Corporation, Universal Pictures Company, Columbia Pictures, Warner Brothers, 20th Century Fox, Metro-Goldwyn-Mayer (MGM), RKO dan Walt Disney Pictures (Sharifah Zinjuaher H.M. Ariffin dan Hang Tuah Arshad, 1980 : 13).

Pada tahun 1928 satu lagi sejarah gemilang telah tercatat. Syarikat Walt Disney menerusi filem kartun bersirinya **'Mickey Mouse'** yang bertajuk **'Steamboat Willie'** telah direkodkan sebagai filem pertama dalam jenisnya yang telah dimasukkan suara ke dalam filem tersebut. Seterusnya banyakkah filem-filem lain yang telah dimasukkan suara ke dalamnya.

Antara filem-filem tersebut ialah **'Love Parade' (1929)** dan **'Monte Carlo' (1930)** arahan Erust Lubitsh, filem **'Applause' (1929)** arahan Rouben Mamoulian, filem **'Hallelujah' (1929)** arahan King Vidor dan **'All Quiet On**

The Western Front' (1930) arahan Lewis Milestone (Sharifah Zinjuaher H.M. Ariffin dan Hang Tuah Arshad, 1980 : 14).

Selepas Perang Dunia Kedua (1941-1945) Amerika Syarikat memperluaskan lagi perusahaan filemnya. Ini ialah kerana mereka tahu bahawa dunia memerlukan hiburan semula setelah hura hara akibat peperangan. Satu lagi sejarah tercatat apabila filem dalam bentuk warna warni diperkenalkan dalam tahun 1950 (Sharifah Zinjuaher H.M. Ariffin dan Hang Tuah Arshad, 1980 : 15). Bertambah gemilanglah perusahaan perfileman di dunia.

2.2 SEJARAH RINGKAS PERKEMBANGAN PERFILEMAN DI TANAH MELAYU

Perkembangan bidang perfileman begitu pesat sekali berlaku di dunia. Kawasan Nusantara dan Tanah Melayu juga tidak terkecuali menerima bahang ini. Buku *Filem Sebagai Alat dan Bahan Kajian* yang ditulis oleh Naim Haji Ahmad menyatakan bahawa filem pertama kali diperkenalkan di Nusantara ini pada tahun 1901 oleh seorang seniman jalaran, Abdullaly Esoofally.

Di antara tahun 1901 - 1907 beliau telah menjelajah ke Ceylon, Burma, Sumatera, Jawa dan Singapura untuk berhibur dan mempertontonkan filem -

filem pendek yang diperolehinya dari London. Pertunjukan beliau di Singapura pada tahun 1901 telah mendapat sambutan hangat daripada penduduk setempat (Naim Haji Ahmad, 1995 : 1)

Panggung wayang pertama dibina di rantau sebelah sini ialah di Singapura pada tahun 1907. Ia diberi nama Alhambra dan dimiliki oleh seorang Inggeris bernama Willis. Pada peringkat permulaannya panggung wayang ini menayangkan filem-filem bisu yang kebanyakannya dibawa dari Amerika (Hatta Azad Khan, 1997 : 52)

Mengikut rekod yang tercatat dalam *Daftar Filem Melayu*, filem Melayu mula diterbitkan di Tanah Melayu dan Singapura pada sekitar tahun 1920-an iaitu dengan penerbitan filem-filem bercorak dokumentari seperti **Malayan Motor Roads (1920)**, **Memories Of Malacca (1921)** dan **Malay Nights (1931)**.

Selain daripada filem dokumentari filem cereka juga diterbitkan di Tanah Melayu. Artikel Baharuddin Latif yang bertajuk "Kemunculannya" menyatakan bahawa filem cereka pertama dihasilkan di Tanah Melayu ialah filem **Laila Majnun**. Ia diterbitkan dalam tahun 1933 (Baharuddin Latif, 1989 : 45).

Fakta itu turut dicatatkan oleh Hatta Azad Khan dalam bukunya *The Malay Cinema*. Filem itu diarahkan oleh B. S. Rajhans dan diterbitkan oleh S. M. Chisty. Mereka berdua berasal dari India dan amat berminat dalam persembahan kebudayaan dan kesenian seperti bangsawan yang sungguh popular ketika itu di Tanah Melayu.

Filem **Laila Majnun** memaparkan sebuah kisah romantik iaitu percintaan dua orang asyik maksiyuk yang bernama Laila dan Majnun. Kisah Laila Majnun sama popularnya dengan kisah Romeo dan Juliet bagi filem Inggeris. (M.Amin dan Wahba, 1998 : 4)

Tanah Melayu tidak dapat mengelakkan diri daripada pengaruh filem-filem Hollywood pada era 1935 - 1940 dan 1945 - 1956. Ini ialah kerana Tanah Melayu sedang dijajah oleh British. Filem-filem British dan Amerika Syarikat banyak masuk ke Tanah Melayu di samping beberapa filem Mesir, India dan Cina (Sharifah Zinjauher & Hang Tuah Arshad, 1980 : 16).

Salah satu sebab utama filem-filem barat dimasukkan ke Tanah Melayu ketika itu ialah untuk faedah askar-askar dan pegawai-pegawai British yang bertugas di sini. Walau bagaimanapun lama kelamaan perkara itu menjadi kebiasaan kerana ramai rakyat negara ini berminat untuk menonton filem-filem tersebut. Sedikit sebanyak filem-filem tersebut telah

mempengaruhi cara hidup dan cara berfikir orang-orang Melayu di bandar-bandar negara ini (Sharifah Zinjauher & Hang Tuah Arshad, 1980 : 17)

Pada tahun 1946 tertubuhnya sebuah badan perfileman yang ulung di Tanah Melayu. Pada awal penubuhannya badan perfileman ini dinamakan *Malayan Film Unit* dan kemudiannya ditukar kepada Filem Negara Malaysia pada 22 November 1963 bersesuaian dengan terbentuknya Malaysia menggantikan Persekutuan Tanah Melayu.

2.3 SEJARAH RINGKAS FILEM DOKUMENTARI DI DUNIA

Seperti filem cereka, filem dokumentari juga mempunyai sejarahnya yang tersendiri. Menurut Paul Rotha (1951:79) dalam bukunya *Documentary Film*, beberapa filem dokumentari terawal di dunia diterbitkan pada sekitar tahun 1920-an. Beliau mencatatkan bahawa filem **Nanook Of The North** yang diarahkan oleh Robert Flaherty di Amerika diterbitkan pada tahun 1920, filem percubaan diarahkan oleh Dziga Vertov dari Russia diterbitkan pada sekitar tahun 1923 dan filem **Rien Que Les Heures** arahan Cavalcanti dari Perancis diterbitkan pada tahun 1926 (Paul Rotha, 1951 : 79).

Filem-filem dokumentari awal lain yang diterbitkan ialah **Berlin** (1927) yang diarahkan oleh Ruttmann dari Jerman dan **Drifters** (1929) arahan

Grierson dari Britain. Fakta di atas disokong oleh Jack C. Ellis dalam bukunya *A History Of Film* (Jack C. Ellis, 1979 : 225)

Ellis juga menyatakan bahawa terdapat beberapa buah filem dokumentari lagi diterbitkan pada era tersebut. Antaranya ialah **Grass** yang diterbitkan pada tahun 1925 dan sebuah lagi filem bertajuk **Kino-Pravda** yang diterbitkan di Russia pada tahun 1922. Robert Flaherty pula menghasilkan filem keduanya selepas **Nanook** iaitu filem yang berjudul **Moana**. Filem ini diedarkan pada tahun 1926 (Ellis, 1979 : 225).

Filem **Nanook Of The North** arahan Robert Flaherty mengisahkan kehidupan sebuah keluarga Eskimo yang hidup di kawasan Artik. Dokumentari ini merupakan satu kelainan jika dibandingkan dengan filem-filem lain ketika itu. Filem-filem lain dihasilkan berdasarkan skrip, set dan pelakon tetapi Flaherty mencuba sesuatu yang baru iaitu membuat penggambaran secara realiti (Vivian, 1998 : 143).

Filem dokumentari ini yang panjangnya 57 minit mendapat sambutan dengan kadar biasa sahaja pada peringkat awal tayangannya iaitu pada tahun 1922. Namun beberapa hari kemudian ia mendapat sambutan yang amat luar biasa apabila ketua keluarga Eskimo itu iaitu **Nanook** telah meninggal dunia akibat kelaparan di kawasan yang penuh dengan air batu itu.

Berita kematian Nanook tersebar luas dan ini secara tidak langsung mempengaruhi orang awam untuk menonton filem itu. Bertitik tolak dari situlah filem dokumentari menjadi satu genre baru bagi filem dan bermulalah arus perkembangan filem dokumentari hingga ke hari ini.

Sebuah lagi filem dokumentari yang boleh dibincangkan ialah filem **Drifters**. Filem ini dihasilkan dalam tahun 1929 dan merupakan filem pertama arahan John Grierson. John Grierson adalah seorang Pegawai Filem di *Empire Marketing Board of Great Britain*.

Filem *Drifters* ini membawa satu kisah kehidupan harian golongan nelayan yang menangkap ikan di Laut Utara. Para nelayan digambarkan mula meninggalkan rumah menuju ke laut pada setiap awal pagi lagi apabila keadaan hari masih diselubungi kabus tebal. Mereka membawa jala dan peralatan lain dengan bot dan mengharung lautan ganas untuk mencari rezeki dengan menangkap ikan (Mike Wolverton, 1983:9).

2.4 SEJARAH RINGKAS FILEM DOKUMENTARI DI TANAH MELAYU

Tanah Melayu tidak terkecuali daripada menerima bahang akibat tercetusnya era filem dokumentari dunia. Ia mempunyai sejarah penerbitannya sendiri.

Sejarah filem dokumentari di Tanah Melayu bermula dengan filem yang bertajuk **Coolies Boys Diving For Coin** (Naim Haji Ahmad, 1995 : 97).

Terdapat sebanyak 75 judul filem dokumentari mengenai Tanah Melayu yang direkodkan dan tersimpan di Arkib Filem British (**Lampiran 1**). Antara judul-judul filem dokumentari itu ialah **Malayan Motor Roads (1920)**, **Memories Of Old Malacca (1921)**, **Rubber Plantation-Malaya (1929)**, **Malay Nights (1932)**, **Malayan Jungles (1937)**, **Five Faces Of Malaya (1940)**, **Native Of Malaya : Sakai And Blowpipes (1941)**, **Malaya : Serendah Boy's School (1944)**, **Kelantan Silver Smithery (1947)**, **Terengganu Woven Cloth (1947)**, **Nomads Of The Jungle (1948)**. Filem-filem ini diterbitkan oleh penerbit-penerbit filem dari luar negara (Naim Haji Ahmad, 1995 : 97).

Selain daripada filem-filem di atas terdapat juga catatan yang menyebut bahawa sebuah filem yang berjudul **Booloo** dikesan penggambarannya dilakukan di negara ini. Penggambarannya dilakukan di Ipoh pada tahun 1937 dan kemudiannya dilakukan di beberapa tempat di Singapura (Jamil Sulong, 1990 : 239).

Filem tersebut dihasilkan oleh sebuah syarikat penerbitan dari Amerika Syarikat iaitu Paramount Pictures dan pengarahnya ialah Clyde E. Elliot. Filem ini menggunakan dua orang pelakon iaitu Ratna Asmara seorang artis

Indonesia manakala pelakon lelakinya ialah Collin Tipley (Jamil Sulong, 1990 : 239).

Terdapat satu lagi catatan yang menyebut bahawa dua buah filem lagi telah diterbitkan di Tanah Melayu pada sekitar tahun 1930an. Dua buah filem itu ialah **Nelayan** dan **Semarang**. Walau bagaimanapun buku *Daftar Filem Melayu* yang mencatat fakta di atas meragukan kesahihan sumbernya. Maklumat yang diperolehi adalah dipercayai diambil dari beberapa tulisan dan keterangan terdahulu, berkemungkinan berlakunya kesilapan cetakan pada terbitan-terbitan awal ataupun tokoh yang ditanya hanya mengagak-agak sahaja faktanya.¹

Hasil kajian Naim Haji Ahmad menunjukkan bahawa hanya filem **Nomads Of The Jungle (NOTJ)** sahaja antara filem mengenai Tanah Melayu yang masih kekal dalam e-dan dan tercatat dalam beberapa katalog filem pendidikan. Filem tersebut telah dicatatkan dalam *Educational Film Locater* (1980) yang mengandungi sebanyak 40,000 tajuk filem dan juga dalam *Films for Anthropological Teaching* (1983) yang mengandungi 1,575 tajuk (Naim Haji Ahmad, 1995:75).

¹ FINAS, *Daftar Filem Melayu 1933 - 1993* (Kuala Lumpur : Perbadanan Kemajuan Filem Nasional Malaysia, 1993), hal. 6 - 7.

Filem NOTJ memaparkan sebahagian daripada cara hidup satu kumpulan masyarakat asli di Malaya ketika itu yang diketuai oleh Penghulu Ehring (Iren) dan anaknya Ahlong. NOTJ menggambarkan cara hidup dan hubungan mereka dengan alam persekitaran.

NOTJ merupakan salah satu daripada 36 buah filem dalam siri *The Earth and Its People* terbitan *Louis de Rochemont Associates*. Filem yang panjangnya 20 minit 40 saat ini diarahkan oleh Victor Jurgens dan seterusnya mendapat hakcipta pada 7 September 1948 dengan nombor pendaftaran MP 2280, *Library of Congress* oleh *United World Films Incorporated, United States Of America* yang merupakan pengedar asalnya. Pada tahun 1995 filem tersebut diedarkan oleh *Universal Education and Visual Arts (UEVA)*, *Universal City Studio Incorporated, New York* (Naim Haji Ahmad, 1995:41).

Tujuan filem NOTJ ini diterbitkan bersama dengan filem-filem lain dalam siri *The Earth and Its People* adalah untuk memaparkan cara hidup masyarakat tertentu yang dipengaruhi oleh alam persekitaran dalam kawasan tertentu. Setiap filem dalam siri berkenaan memaparkan ciri-ciri kawasannya dan bagaimana masyarakat yang ada berinteraksi dengan persekitaran sesuai dengan budaya, teknologi, keupayaan dan pengalaman yang diwarisinya.

Filem NOTJ memberi tumpuan kepada masyarakat asli Negritos daripada kumpulan Kintak-Lanoh yang diketuai oleh Penghulu Ehrling yang mendiami sekitar Grik, Perak. Pada tahun 1995 anak cucu beliau masih berada di kawasan tersebut, terutama di kawasan Asu dan Tanah Hitam kira-kira 32 kilometer ke utara Grik. Penggambaran yang dilakukan pada tahun 1946 itu dibuat di sekitar Ulu Kenderong, Grik berlatarbelakangkan Gunung Kenderong, Perak Utara (Naim Haji Ahmad, 1995 : 75).

Tahun 1946 *Malayan Film Unit (MFU)* ditubuhkan dan kini dikenali Filem Negara Malaysia (FNM). *MFU* telah menghasilkan filem dokumentari pertamanya yang bertajuk *Face Of Malaya* pada bulan Jun 1947. *MFU* dan FNM begitu giat menghasilkan filem dokumentari dan sehingga ke tahun 2000 jumlah yang diterbitkan sudah menjangkau ke bilangan 2404 buah filem.